

ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА: МЕТОДОЛОГІЯ, ПРОГНОЗИ, РЕАЛІЇ

Десята міжнародна науково-практична конференція
(Алушта, 12–16 вересня 2005 р.)

У сучасній світовій економіці інновації безпосередньо залежать від інституціональних, економічних, технологічних та організаційних факторів. Саме їх оптимальне поєднання створює необхідні умови для ефективного впровадження та використання нововведень. Зростаюча взаємозалежність між ринками капіталу та новими технологіями, швидкий розвиток «інноваційної економіки», посилення соціальної орієнтації нових технологій, глобальний характер створення та використання знань, технологій, продуктів і послуг — усі ці аспекти є основою сучасної парадигми науково-технічного розвитку. Дослідження проблем «інноваційної економіки» особливо актуальне на пострадянському просторі, де процес формування національних інноваційних систем нового типу тільки починається.

В Україні, за офіційною статистикою, з другої половини 1999 р. фіксується зростання національного виробництва (приріст ВВП у 2000 р. становив 5,9%, у 2001 — 9,1, у 2002 — 5,2, у 2003 — 9,4, у 2004 — 12,3%). Загалом позитивна динаміка приросту промислового виробництва майже на три чверті забезпечувалася внеском регіонів, де розвинуті такі галузі, як машинобудування, металургія і харчова промисловість. При загальних успіхах упродовж 2001—

2004 років у досягненні макроекономічної стабілізації і зростанні промислового виробництва частка інноваційно активних підприємств й інноваційний складник у національній економіці ще низькі, що відображає недоліки в реалізації державної інноваційної політики і становленні інноваційної інфраструктури країни.

Актуальні питання інноваційного розвитку економіки стали предметом обговорення на Десятій міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки», організованої Національною академією наук України спільно з Міністерством освіти і науки України, Комітетом Верховної Ради України з питань економічної політики, управління народним господарством, власності й інвестицій, Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, Союзом наукових та інженерних об'єднань України, Державним комітетом з науки і технологій Республіки Білорусь, Міжнародним союзом наукових та інженерних громадських об'єднань, Виконавчим комітетом СНД, Асоціацією центрів інновацій і підприємництва Польщі, а також за активного сприяння Технічного центру НАН України, Кримської академії наук, Науково-технологічного центру в Україні, Польського національного контакт-

ного пункту за дослідницькими програмами ЄС.

У роботі конференції взяли участь 125 учених і фахівців України, Польщі, Норвегії, Фінляндії, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Молдови, Казахстану і Киргизької Республіки. Активно працювали на конференції перші заступники голів Комітетів Верховної Ради України, народні депутати України В.А. Демьохін і О.О. Грачов, заступник голови Ради Міністрів Автономної Республіки Крим В.О. Дзоз, заступник директора фінансового департаменту Виконкому СНД, голова Координаційної ради Ділового центру економічного розвитку СНД А.Б. Казаков, директор Центру досліджень науково-технічного потенціалу й історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України Б.А. Маліцький.

Було заслухано 94 доповіді та повідомлення з різних напрямів науково-технічної інноваційної діяльності, у яких представлено досвід інноваційного розвитку України, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Молдова, Киргизької Республіки, Польщі, Норвегії, Фінляндії та інших країн.

Інформативними були доповіді В.А. Демьохіна (Київ) «Про нормотворчу діяльність у сфері інноваційного розвитку в Україні»; В.Й. Неділько і В.І. Прокошина (Мінськ) «Про інноваційну діяльність у Республіці Білорусь»; О.В. Ноговицина (Київ) та А.Б. Казакова (Москва) «Міждержавна інноваційна політика Співдружності Незалежних Держав, стратегія її розвитку до 2015 року»; Л.М. Нехорошевої (Мінськ) «Інноваційні процеси в умовах формування «нової економіки»: проблеми і перспективи (на прикладі країн ЄС і Білорусі)»; О.М. Чупрова (Красноярськ) «Механізми адміністративної дії і мотивації залучення господарюючих суб'єктів до інноваційної діяльності»; Л. Курпиша (Польща) «Досвід законодавчої та інституційної діяльності в

галузі інновацій у Польщі»; Є. Супеля (Польща) «Польща як партнер у розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва»; А. Рошка (Кишинів) «Галузь інновацій і технологічного трансферу в Республіці Молдова»; О.М. Мордуховича (Москва) «Інноваційна діяльність компанії «БОРЛАС сек'юреті системс»; К.О. Осмоналієва (Бішкек) «Концептуальні питання розвитку національної інноваційної системи Киргизстану»; В.С. Тарасенко зі співавторами (Сімферополь) «Проблеми екології і завдання із забезпечення стійкого розвитку курортного Криму»; П.Т. Бубенко із співавторами (Харків) «Регіональна науково-технічна система: проблеми управління і визначення ефективності»; В.І. Прокошина (Мінськ) «Співпраця наукових фондаций – дієвий чинник збереження єдиного науково-технологічного простору країн СНД»; О.С. Слепокурова (Сімферополь) «Дослідження інноваційної діяльності малих підприємств регіонів на прикладі АРК»; С.В. Войтко (Київ) «Моделі міжнародного науково-технічного розвитку»; Г.С. Пигорова зі співавторами (Дніпропетровськ) «Інтелектуальна технологія творення і програма інтелектуальних резервів інноваційного розвитку» та інші.

Серію доповідей представили на конференції фахівці Центру досліджень науково-технічного потенціалу й історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України: Б.А. Маліцький «Соціальна зумовленість руху в економіці, заснований на знаннях, і її особливості в Україні»; В.П. Соловійов «Проблеми інституалізації інноваційної сфери діяльності в Україні»; В.А. Денисюк «Інноваційно активні промислові підприємства: методологія, показники в Україні, завдання розвитку»; В.І. Онопрієнко «Фундаментальна наука в інноваційній трансформації економіки»; І.Ю. Єгоров «Зміни в науково-інноваційній сфері в країнах Східної Європи»; О.С. Попович «Реалізація дер-

жавної програми науково-технологічного й інноваційного розвитку як важлива ланка у формуванні національної інноваційної системи»; Л.П. Кавуненко, Т.В. Гончарова «Статистика науки в Україні: деякі проблеми гармонізації зі стандартами ЄС»; В.М. Головатюк, В.П. Соловійов «Проблемно-орієнтована оцінка інвестиційного клімату в умовах інноваційного розвитку економіки»; Р.В. Заєць «Перехід до екологічного розвитку: системна інтерпретація для обґрунтування стратегій науки та інноватики».

У форматі секцій і «круглих столів» обговорювалися ключові питання інноваційної діяльності, багато з яких виявилися дискусійними.

Результати інноваційного розвитку і національної економіки в цілому залежать від загальної державної інноваційної політики, рівня накопиченого наукового і науково-технічного потенціалу, людських, фінансових і природних ресурсів, ступеня зрілості національної інноваційної системи, від формування і використання регіональних інноваційних комплексів і стратегій (регіонального інноваційного середовища або регіональних інноваційних систем), які багато в чому визначають конкурентоспроможність промислових підприємств, та інших показників.

Ефективність функціонування української економіки тісно пов'язана з реальним станом соціально-економічного середовища і вірогідними перспективами його розвитку, які визначають інвестиційний клімат у країні. Попри те, що з початком останнього десятиліття, після неухильного спаду в Україні почалося піднесення економіки, сьогодні ще не можна сказати, що це відбувається здебільшого завдяки здійснюваним реформам, стратегічним призначенням яких є формування якісно нового соціально-економічного середовища. Тому немає підстав стверджувати, що зафіксована позитивна

тенденція змін в економіці завдячує передусім істотному і якісному поліпшенню інвестиційного клімату.

Позитивні зміни в економіці можна пояснити активнішим залученням у відтворювальний процес природних ресурсів, але не ефективніших в економічному і соціальному вимірах інноваційних чинників зростання. Якщо взяти до уваги високу експортну спрямованість вітчизняного виробництва, то можна констатувати, що зростання ВВП досягається переважно за рахунок економічно недоцільного використання національного багатства, а з моральних міркувань це важко виправдати перед майбутніми поколіннями української нації.

Визначальною умовою розвитку економіки України є активізація інвестиційного процесу. Особливо важливі інвестиції для ефективної інноваційної перебудови економічного комплексу, нарощування темпів виробництва, здійснення успішних ринкових перетворень. Саме завдяки інтенсивним інвестиційним потокам можна сформувати необхідні матеріальні, політичні і соціальні передумови всебічної трансформації українського суспільства за європейськими стандартами.

Сучасна ж структура вітчизняної економіки малоефективна, базується вона здебільшого на добувних галузях, а також виробництвах із низьким рівнем доданої вартості. До того ж 95% структури промислового комплексу України належить до застарілих I–IV технологічних укладів. Їх продукція значно поступається за своєю економічною ефективністю продукції наукоємних галузей. Нинішній темп економічного зростання фактично гальмує внутрішні чинники розвитку, особливо високопродуктивну і висококваліфіковану працю, і не в змозі забезпечити розв'язання на належному рівні соціальних проблем.

Змінити ситуацію на краще лише за рахунок часткових заходів, зберігаючи при

цьому економічну структуру і традиційні пріоритети державної підтримки розвитку економіки, принципово неможливо. Необхідна різка зміна політики держави у напрямі інноваційного розвитку економіки. Базового значення набуває затвердження моделі інноваційного соціально-економічного розвитку України. Поки ж Україна — країна великих ризиків. У ділових колах, наприклад, існує думка, що вона повинна спочатку перейти до категорії держав із середнім рівнем ризиків за інвестиціями, перш ніж зможе конкурувати на світовому інвестиційному ринку, і т.п. Такий міжнародний інвестиційний імідж України зумовлює те, що активність інвестиційного процесу в нашій країні незначна. Так, на квітень 2005 року іноземними інвесторами з 116 країн світу вкладено в підприємства України лише 8 800 млн дол. прямих інвестицій. Безумовно, така ситуація з активністю інвестиційного процесу не може задовольнити потреби вітчизняної економіки. Тому винятково важливу роль починає відігравати державно-політична проблема формування інвестиційного іміджу України з погляду перспективності вкладення інвестиційних засобів саме в українську економіку, створення в країні привабливого інвестиційного клімату.

Інвестиційний клімат — це інтегральна характеристика соціально-економічного середовища, що базується на сукупності політичних, правових, економічних і соціальних умов, які сприяють продуктивній інвестиційній діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Поки навіть українські підприємці не володіють оцінками стану інвестиційного клімату в Україні, а значить, слабо впливають на підвищення виробничої та інвестиційної активності в державі, стимулювання розвитку виробництва, нарощування інвестиційного ринку. Вітчизняним інвестиційним структурам все ще досить складно трансформуватися до міжна-

родних установ спільного інвестування і, у такий спосіб, сприяти формуванню потоків інвестиційних вкладень у вітчизняну економіку. Часто можна почути, що несприятливий інвестиційний клімат в Україні визначається, головним чином, нестабільністю політичної системи, недосконалістю законодавчої бази, характером зовнішньополітичної діяльності, а головне — недостатнім рівнем двосторонньої співпраці й участі держави в міжнародних інституціях спільного інвестування. Саме це є перешкодою на шляху залучення в економіку України серйозних інвестицій.

У сучасній «новій економіці» дедалі більшого значення надають використанню нових знань, високих технологій, виробництву продукції, що базується на застосуванні інтелектуального ресурсу. Практика економічного обґрунтування управлінських рішень потребує нових, нетрадиційних підходів, що враховують новітні технологічні тенденції, ступінь залучення інтелектуального ресурсу в господарський обіг. Основні характеристики сучасного типу економічного розвитку полягають у досягненні нової якості життя, підвищенні цінності знань, посиленні дії людського капіталу на економічне зростання.

Лідеруюче місце в економіці XXI ст. належатиме економічним системам якісно нового технологічного рівня, в яких роль головного ресурсу відіграватиме інтелектуальний потенціал, тому низкою країн розроблена інноваційна політика, яка забезпечує активізацію інноваційної діяльності і підвищення сприйнятливості економіки до інноваційних процесів. Їх стимулювання є однією із найважливіших умов ефективного економічного розвитку. Активізація інноваційної діяльності і підвищення сприйнятливості до інноваційних процесів стають одним із першочергових завдань для країн, які мають амбіції лідерства за умов глобалізації.

Про низьку технологічність промисловості країн СНД свідчать невисока якість товарів і високий рівень матеріаломісткості. Низька частка високих технологій в експорті продукції не відповідає науковому потенціалу цих країн і негативно впливає на інноваційну активність національних економік. Нерозвиненість високотехнологічного експорту є реальною загрозою економічній і науково-технічній безпеці держав. Основними проблемами, які заважають розвитку високотехнологічного сектору, є недостатня інтеграція у глобальну економіку; відсутність розвинутої системи міжнародного трансферу, недостатнє пристосування до нових тенденцій на світовому ринку наукоємної продукції. Ці фактори призводять до зниження ефективності розвитку високотехнологічного сектору, відсутності його мультиплікативного ефекту в традиційних галузях національної економіки. Крім цього, не вдається розв'язати найважливіше завдання — розвиток експорту продукції з високою доданою вартістю. Негативним чинником є орієнтація на внутрішній ринок як на найкомфортніше середовище для розширення господарської діяльності підприємств.

Українські виробники слабо просуваються на зовнішні ринки далекого зарубіжжя, не розглядають інновації як інструмент для вирішення цього завдання, хоча створення нових ринків для нових видів продукції, коли інновації стають основним інструментом у конкурентній боротьбі, є найефективнішою стратегією в інноваційній економіці.

Ще один негативний чинник — низький рівень інноваційної культури, поганий доступ до інформації про інноваційні зміни. Керівники підприємств не розглядають поінформованість як умову інноваційної активності. Промисловим підприємствам практично не відомі ринки науково-технічної продукції, тенденції їх зміни, потенційний попит, особливості нових моделей просу-

вання інновацій на ринок, оскільки у керівників відсутня об'єктивна інформація, що характеризує цей спектр питань.

Одним з основних бар'єрів на шляху міжнародної технологічної співпраці є відсутність ефективних корпоративних стратегій розвитку. Для більшості підприємств вони недосяжні, оскільки внутрішні інвестиції не можуть забезпечити конкурентні переваги в боротьбі з ТНК, об'єм продажів яких почасти дорівнює об'єму ВВП окремих країн. Це може призвести не до завоювання нових ринків, а втрати старих.

За оцінкою значущості чинників, що перешкоджають інноваційній діяльності, основними є недостатність власних коштів, низький інноваційний потенціал підприємств, нерозвиненість ринку технологій.

Інноваційна активність підприємств промисловості характеризується використанням передових технологій. Нові методи виробництва можуть застосовуватися на основі принципово нових технологій або нових комбінацій існуючих технологій, чи на базі нових знань. При цьому технології можуть бути втілені в нові або вдосконалені машини, обладнання, програмні засоби, а нові знання можуть бути результатом досліджень, набуття або використання спеціальної кваліфікації чи навичок. У структуру витрат на розробку і впровадження технологічних інновацій входять витрати на оплату досліджень і розробок, патентування винаходів, інших патентно-ліцензійних послуг, підготовку і практичне навчання персоналу, конструкторські роботи, маркетингові дослідження.

Аналіз ефективності інноваційного розвитку економіки на пострадянському просторі свідчить, що показники, які характеризують цей процес, — нижче порогового рівня індикаторів, котрі визначають економічну і науково-технічну безпеку країни. Це стосується таких показників, як наукоємність ВВП, частка інноваційно

активних підприємств, рівень технологічного оновлення виробництва, частка експорту високотехнологічної продукції. Низькі кількісні значення цих індикаторів призводять до відсутності мультиплікативного ефекту від розвитку високотехнологічного сектору в традиційних галузях і, як наслідок — низької частки доданої вартості в готовій продукції.

Результати інноваційного розвитку економіки в цілому залежать від загальної державної інноваційної політики, ступеня накопиченого науково-технічного потенціалу, розвитку національної інноваційної системи, від формування і використання регіональних інноваційних комплексів і стратегій (регіонального інноваційного середовища або регіональних інноваційних систем), які багато в чому визначають конкурентоспроможність підприємств, від людських, фінансових і природних ресурсів та інших показників. Серед перелічених факторів виняткова роль належить інноваційно активним підприємствам, показники яких відображають дієвість механізмів інноваційного розвитку країни.

Інноваційна активність підприємства визначається вибором і реалізацією відповідної стратегії його інноваційного розвитку, ступенем забезпеченості певними ресурсами в інноваційній сфері і якістю внутрішнього інноваційного менеджменту. Їх результативність у національній економіці безпосередньо пов'язана з ефективністю державної інноваційної політики і розвитком інноваційної інфраструктури.

На конференції проведено низку тематичних заходів, спрямованих на розвиток міжнародної співпраці та інтеграційних процесів: пленарне засідання щодо проблем державного регулювання інноваційної діяльності і формування інноваційної політики держави (Комітет Верховної Ради України з питань економічної політики, управління народним господарством, влас-

ності й інвестицій); пленарне і три секційні засідання, у тому числі виїзне засідання у Сімферополі, з питань розвитку польсько-української науково-технічної співпраці, використання польського досвіду залучення фінансування науково-технічних та інноваційних проектів, поширення досвіду Шостої Рамкової Програми ЄС щодо реалізації програми підтримки мобільності кадрів із метою здобуття і передання нових знань (Асоціація інновацій і підприємництва Польщі та Польський національний контактний пункт); семінар-нарада з проблем розвитку інноваційного простору в СНД (Діловий центр економічного розвитку при Виконкомі СНД); «круглий стіл» з питань формування концепції інноваційного розвитку регіону на прикладі Автономної Республіки Крим (Міністерство економіки Автономної Республіки Крим і Кримська академія наук); «круглий стіл» з проблем безпеки виробництва і життєдіяльності людини (Міжнародний союз наукових та інженерних громадських об'єднань).

Відбулися двосторонні переговори про розвиток співпраці серед представників Міністерства промислової політики України і міністерства економіки Польщі; Ділового центру економічного розвитку при Виконкомі СНД і Ради Міністрів Автономної Республіки Крим; національних виконавців українсько-білоруського спільного проекту з розвитку малого інноваційного підприємництва.

Жвавий інтерес викликали представлені на конференції проекти «Концепція соціально-економічного розвитку України на період до 2010 року», «Соціальний бюджет економічного зростання 2006 року», «Концептуальні засади перспективного розвитку», «Стратегія інноваційного розвитку Автономної Республіки Крим на період до 2015 року», «Сучасні підходи до інформаційного забезпечення інноваційної діяльності» (Корпорація «Індустрія інтелекту»).

Конференція засвідчила плідність обміну досвідом у різних напрямках інноваційної діяльності, позитивний вплив таких заходів на формування інноваційного клімату і підвищення інноваційної культури в країнах СНД, розвиток інтеграційних процесів у середовищі науково-технічної громадськості СНД і Східної Європи.

Як підсумок роботи конференції була прийнята низка конкретних рекомендацій:

- ♣ продовжуючи традицію щорічних конференцій, доцільно посилити їхню практичну спрямованість з метою вироблення управлінських рішень із ключових питань розвитку інноваційної діяльності, запрошувати на них представників малого бізнесу, банківських установ, промислових підприємств;
- ♣ проводити в рамках конференції, починаючи з 2006 р., Міжнародний форум інноваційного економічного розвитку СНД із запрошенням учасників з інших держав, для чого рекомендувати Виконкому СНД підготувати пакет документів, які б визначали його статус, цілі і завдання;
- ♣ звернутися до держав Співдружності та інших країн із пропозицією щодо участі і підтримки цього форуму, просити національні академії наук країн СНД підтримати цю ідею і взяти участь у підготовці форуму;
- ♣ для організаційного забезпечення конференцій і форуму, а також підтримки постійних зв'язків між їхніми учасниками вважати за доцільне створення в Криму Інноваційного центру ділової співпраці і просити Раду Міністрів Автономної Республіки Крим, Національну академію наук України і Виконком СНД спільно виробити механізм створення і забезпечення діяльності цього центру, а також розглянути можливість заснування суспільної фундації підтримки конференції;

- ♣ ухвалено план заходів Виконкому СНД на 2006 р., зокрема, передбачено проведення першого інноваційного з'їзду СНД і виставки-ярмарку інноваційних проєктів. Для реалізації цієї пропозиції рекомендовано створити тимчасову Експертну раду з числа вчених і фахівців країн, які виявили бажання взяти участь у цих заходах, звернутися до урядів держав СНД із пропозицією долучитися до заходів і делегувати представників для роботи у Раді (3 особи від кожної держави);
- ♣ підтримано пропозиції Ділового центру економічного розвитку при Виконавчому комітеті СНД про організацію і проведення в країнах Співдружності моніторингу інноваційної активності підприємств і організацій СНД, створення інформаційного центру та мережі національних інформаційних центрів з обміну інформацією і розповсюдження інноваційних пропозицій учених і фахівців;
- ♣ керівникам регіонів, підприємств, наукових і науково-технічних організацій рекомендовано повніше використовувати досвід Польщі як члена ЄС щодо залучення інвестицій для розвитку інноваційної діяльності, інноваційної культури в цій сфері міжнародної співпраці, формування регіональних інноваційних стратегій, а також оцінки інноваційної привабливості регіонів;
- ♣ схвалено досвід розвитку малого інноваційного підприємництва на базі інноваційних структур (технопарків, інноваційних бізнес-інкубаторів та ін.), накопичений у Польщі, Російській Федерації і Республіці Білорусь;
- ♣ національним органам виконавчої влади країн СНД, відповідальним за інноваційну політику, рекомендовано звернути особливу увагу на підготовку менеджерів інноваційної діяльності, сприяти підвищенню інноваційної культури працівників

сфери управління, учених і підприємців, організувати проведення семінарів і тренінгів у кожному регіоні, місті і районі, залучити засоби масової інформації для роз'яснення специфіки інноваційного розвитку економіки;

- ❖ враховуючи недостатню участь центральних і місцевих органів влади у формуванні інноваційної стратегії розвитку економіки в її регіональних вимірах, рекомендовано обласним державним адміністраціям, керівникам наукових, науково-технічних організацій і підприємницьких структур України активізувати роботу з підвищення інноваційної культури суспільства, створення умов для обміну інформацією, діяльності регіональних і локальних контактних пунктів і центрів щодо участі в спільних проектах, які фінансуються ЄС, організувати проведення в регіонах постійно діючих семінарів, присвячених інноваційній діяльності, активізувати ділові зв'язки з регіонами і підприємствами Польщі для використання їх практичного досвіду і можливостей як члена ЄС, вжити заходів щодо участі фахівців у виставках-ярмарках інноваційних проектів, які проводяться у Польщі із залученням Львівського центру науково-технічної і економічної інформації, а також у спільних проектах, що фінансуються з бюджету ЄС;
- ❖ учасники конференції вважають за доцільне розвернути цілеспрямовану роботу щодо сприяння підприємцям і вченим у підготовці і реалізації спільних інноваційних проектів Міністерства промислової політики України і міністерства економіки Польщі, для чого необхідно налагодити оперативний обмін інформацією про досвід інноваційної діяльності в Україні і Польщі, визначити пріоритети співпраці у цій сфері і провести заходи щодо залучення підприємців і науковців Польщі до розв'язання пріоритетних зав-

дань, запланувати низку спільних семінарів, конференцій, виставок і презентацій інноваційних проектів на основі погоджених планів робіт міністерств;

- ❖ ухваливши Концепцію інноваційного розвитку регіону (на прикладі АРК), представлену на розгляд учасників конференції Кримською академією наук, рекомендовано Раді Міністрів і місцевим органам виконавчої влади АРК доопрацювати і затвердити вказану концепцію як офіційний документ; організувати розробку регіональної стратегії інноваційного розвитку з використанням досвіду Польщі; завершити створення в регіоні базової інноваційної структури у формі технопарку або інноваційного бізнес-інкубатора; надати фінансову підтримку регіональному контактному пункту щодо взаємодії з програмами ЄС, створеному наказом НАН України в 2003 р.; запропонувати розширити його функції як електронного вузла зв'язку для міжрегіонального спілкування науковців і фахівців; організувати підготовку інноваційних проектів для представлення на виставки-ярмарки в Польщі за участю Ділового центру економічного розвитку Виконкому СНД.

Обговорювалися на конференції і проблеми інноваційних можливостей академії наук. У різних сценаріях інноваційного розвитку економіки України чільне місце відводиться Національній академії наук. Це зрозуміло, оскільки ще не розтрачений значний інноваційний потенціал академічної науки 1970–1980-х років, коли саме академія стала полігоном організаційних інновацій на шляху прискорення науково-технічного прогресу. НАН України в ті роки була міжгалузєвою інституцією, що сприяла інноваційному розвитку економіки. Академічні інститути тоді мали необхідну дослідно-виробничу базу, щоб доводити свої розробки до високого ступеня готовності,

вміли працювати з виробничою сферою, знали реальні потреби промисловості.

Інноваційні можливості інститутів істотно звузилися за роки реформування економіки і ця тенденція зберігається. Досвід комерціалізації наукових результатів в інститутах НАН України поки обмежений, комерціалізація відбувається в основному в тіньових, неконтрольованих формах, що також пов'язано з труднощами і безперспективністю її легалізації. Нові механізми інноваційної активності академічних інститутів ще необхідно створювати, розвиваючи мотивації, стимулюючи попит на інновації. Потрібно формувати ринок науково-технічних досягнень, щоб споживачі могли вільно купувати і реалізовувати інноваційні проекти, а вчені одержувати за них справжню вартість і мати реальне джерело фінансового забезпечення.

Підвищити рівень інноваційності академічної науки так, щоб вона посіла центральне місце в інноваційних перетвореннях економіки, можна лише за умови реалізації програми енергійних інноваційних реформ. Її основними складниками повинні

стати: створення при інститутах низки малих інноваційних підприємств; технічне переозброєння досліджень; істотне підвищення результативності фундаментальних досліджень у стратегічних галузях науки; збільшення чисельності дослідників у мультидисциплінарних галузях, а також на перетині окремих напрямів науки; організація довготривалої кооперації з провідними зарубіжними університетами, дослідними інститутами і компаніями; трансформація низки академічних інститутів в організації, спрямовані на отримання прибутку; організація інкубаторів у сфері високих технологій спільно з місцевими органами влади; розвиток венчурної діяльності шляхом створення керованих НАН України венчурних фондів; реалізація акцій компаній Академії наук на фондових ринках усередині країни і за її межами для залучення капіталу з метою розвитку високотехнологічних підприємств.

В. ОНОПРИЄНКО,
доктор філософських наук,
В. СОЛОВІЙОВ,
кандидат технічних наук